

etosie książki

Studia z dziejów bibliotek
i kultury czytelniczej

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Śląskiego
KATOWICE 2017

O etosie książki

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3621

50^{lat}
Uniwersytetu
Śląskiego
w Katowicach

etosie książki

Studia z dziejów bibliotek
i kultury czytelniczej

pod redakcją
Teresy Wilkoń

Redaktor serii: Nauka o Książce i Bibliotece
Teresa Wilkoń

Recenzent
Krystyna Kossakowska-Jarosz

Komitet organizacyjny
Olimpia Gogolin
Małgorzata Gwadera
Hanna Langer
Marta Nadolna

*Profesor Irenie Sosze
Przyjaciele, Współpracownicy i Uczniowie*

Słowo wstępne

Tom stanowi zbiór studiów ofiarowanych Profesor Irenie Sosze z okazji pięćdziesięciolecia pracy naukowej i dydaktycznej. Tytułowy etos, związane z nim wartości i normy moralne obecne w wytworach kultury i w wielu dziedzinach współczesnej humanistyki, często towarzyszące przedstawionym tu refleksjom, wskazują jednoznaczne odczytanie intencji uczonych, którzy swoim udziałem zechcieli dać wyraz niezwyklej atencji, jaką powszechnie darzona jest Pani Profesor. To hołd złożony Jubilatce w uznaniu dla Jej wybitnych zasług naukowych i dydaktycznych, wyraz podziwu i podziękowania za życzliwość i nieustającą troskę o współpracowników i uczniów, którym nigdy nie szczędziła czasu, cennych rad, dobrego słowa i przyjaznej uwagi.

Prezentowane studia, tematycznie dość szerokie, w całości wpisują się w rozległe zainteresowania Profesor Ireny Sochy i są świadectwem bogactwa Jej osiągnięć naukowych oraz uznania humanistów – bibliotekoznawców, literaturoznawców, bibliologów, historyków książki i prasy. Podstawowe dla paradygmatu współczesnej kultury zagadnienia czytelnictwa, zajmujące w dorobku naukowym Jubilatki jedno z ważniejszych miejsc, stanowią obszerny i cenny fragment zgromadzonych w publikacji materiałów. Wiele artykułów odzwierciedla perspektywę rozwoju badań dotyczących realiów bibliotekarstwa i kultury czytelniczej. Nie brakuje też historycznych i teoretycznych zagadnień z zakresu bibliologii, piśmiennictwa dla młodego odbiorcy, literatury i kultury, przede wszystkim w kontekście historycznym, niezbędnym w opisie mechanizmów dzisiejszego rynku książki, pozostającej jednym z najważniejszych komponentów życia medialnego.

Wszystkim Autorom pragnę serdecznie podziękować za przyjęcie zaproszenia do udziału w tym zaszczytnym przedsięwzięciu oraz za czas i trud włożony w przygotowanie publikacji.

W Ich imieniu oraz w imieniu Uczniów, Koleżanek i Kolegów z Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Śląskiego składam Pani Profesor Irenie Sosze serdeczne gratulacje i dziękuję za Jej obecność z nami, za profesjonalną i niestrudzoną pracę naukową, dydaktyczną i organizacyjną, za optymizm i radość, które wnosi do naszego życia akademickiego, za wartości, których jest niedoścignionym wzorem i najlepszą orędowniczką. Z okazji jubileuszu życzę Pani Profesor prawdziwej satysfakcji z dalszych osiągnięć naukowo-badawczych, z opieki nad kolejnymi doktorantami, zdrowia, sił i energii do pomnażania dobra, którego wszyscy dzięki Jej wielkiemu sercu nieustannie doświadczamy.

Teresa Wilkoń

Spis treści

- 7 Słowo wstępne (TERESA WILKOŃ)
- 9 Profesor Irena Socha. Szkic biograficzny (TERESA WILKOŃ)
- 19 Bibliografia publikacji Profesor Ireny Sochy (HANNA LANGER)
- 31 ALEKSANDER WILKOŃ
Klasztor św. Franciszka w Fiesole

Biblioteki i książki

- 35 HELENA SYNOWIEC
O roli bibliotek w upowszechnianiu kultury i gwary regionu śląskiego (na wybranych przykładach)
- 49 MARIA JUDA
Księgozbiór rajcy i aptekarza Pawła Soldadiniego.
Przyczynek do dziejów kultury intelektualnej mieszczaństwa krakowskiego pierwszej połowy XVIII wieku
- 67 MAŁGORZATA KOMZA
Książki-nagrody. Dzieje i funkcje
- 87 MARIA PIDĘPCZAK-MAJEROWICZ
Księgozbiory bazylianów od XVI do XVIII wieku
- 99 ANTONI KRAWCZYK
Studia nad książkami przemieszczonymi z Europy do ZSRR po II wojnie światowej
- 124 HANNA TADEUSIEWICZ
Zasługi lekarzy dla organizacji bibliotek prywatnych i publicznych w Polsce
- 132 JACEK RODZEŃ
Ilustracja aparatury naukowej w polskojęzycznej książce chemicznej w XIX wieku

- 147 BOŻENA KOREDZUK
Kobiety – miłośniczki książek znane i nieznanne.
Przyczynek do badań bibliofilstwa polskiego (XV–XIX wiek)
- 160 EDWARD RÓŻYCKI
Z dziejów księgozbiorów i zainteresowań czytelniczych
ziemian polskich na dawnych południowo-wschodnich Kresach
w XIX i na początku XX wieku
- 175 LEONARD OGIERMAN
Drukarze i nakładcy z Bazylei w inkunabułach z Biblioteki
Jasnogórskiej w Częstochowie
- 189 WERONIKA PAWŁOWICZ
Księgozbiór Johanna Ephraima Scheibla i fragment jego kolekcji
matematycznej w Bibliotece Śląskiej w Katowicach
- 223 AGNIESZKA GOŁDA
Helena Drège (1888–1956). Przyczynek do dziejów bibliotekarstwa
dwudziestolecia międzywojennego
- 242 AGNIESZKA ŁAKOMY
Udostępnianie książek elektronicznych w polskich bibliotekach
publicznych w świetle badań ankietowych
- 258 JERZY REIZES-DZIEDUSZYCKI
Działalność kolekcjonerska i bibliofilska przedstawicieli
arystokracji i ziemiaństwa polskiego przełomu XVIII i XIX wieku.
Działyńscy, Dzieduszyccy, Baworowscy
- 270 BEATA ŻOŁĘDOWSKA-KRÓL
Architektura biblioteczna na łamach czasopisma „Bibliotekarz”
w latach trzydziestych XX wieku
- 279 ZDZISŁAW GĘBOŁYŚ
Viktor Kauder. Szkic do portretu
- 295 SERGIUSZ CZARZASTY
Resortowa Sieć biblioteczna Sił Zbrojnych RP.
Przełom 2014 i 2015 roku

Zagadnienia czytelnictwa

- 307 MARIOLA JARCZYKOWA
Wypowiedzi do czytelnika w siedemnastowiecznych księgach
rękopiśmiennych

- 321 MARIA KOCÓJOWA
Edycja bibliofilska – sprzymierzeńcem czytelnictwa
- 339 MONIKA OLCZAK-KARDAS
„Przegląd Księgarski” jako źródło informacji
o czytelnictwie w dwudziestoleciu międzywojennym
(na przykładzie roczników 1930–1939)
- 354 JOLANTA DZIENIAKOWSKA
O czasopiśmie szkolnych w urzędowych dziennikach
kuratorskich okresu II Rzeczypospolitej
- 367 STANISŁAWA KUREK-KOKOCIŃSKA
Współczesne działania wokół czytania
- 382 ALEKSANDRA LUBCZYŃSKA
Oferta Księgarni Ludowej Kaspra Wojnara w Krakowie
w świetle katalogów z 1908 i 1914 roku
- 400 MAŁGORZATA PIETRZAK
Retoryka kultury robotniczej w powojennej Łodzi na łamach
pierwszego rocznika „Głosu Robotniczego”, z 1945 roku
- 412 ANNA DYMMEŁ
Czytelnicy XXI wieku. Lektury studentów w epoce sieci
(w świetle sondażu)
- 425 BARBARA PYTŁOS
Seniorzy – specjalna kategoria czytelników.
Na przykładzie działalności Miejskiej Biblioteki Publicznej
im. Gustawa Daniłowskiego w Sosnowcu
- 434 GRAŻYNA WRONA
„Prasa dalej rozpowszechnia te prawdy, popularyzuje je
i tym sposobem kraj cały staje się uczestnikiem wiedzy”.
Dziewiętnastowieczne dyskusje wokół popularyzacji nauki
- 447 ZBIGNIEW ŻMIGRODZKI
Czytelnictwo w kryzysie
- 450 BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA
Promocja prasy i książki na łamach miesięcznika
„Akcja Katolicka na Śląsku”
- 468 JOANNA KAMIŃSKA
Czytelnik – klient – prosument. Przemiany profilu użytkownika
wyzwaniem dla bibliotek

W kręgu literatury i kultury

- 483 MARIAN KISIEL
Korespondencja Zdzisława Hierowskiego i Tadeusza Różewicza
(1959–1967)
- 508 MAREK PIECHOTA
Czy w inwokacji *Pana Tadeusza* Mickiewicz użył rymów
częstochochowskich?
- 521 KRYSZYNA HESKA-KWAŚNIEWICZ
O książce, która nie została napisana
(Gustaw Morcinek i Związek Polaków w Niemczech)
- 528 JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK
Książka, która otworzyła puszkę Pandory w „polskim Londynie”
w XXI wieku
- 540 DANUTA SIERADZKA
Udział drukarzy i wydawców Górnego Śląska w kampanii
plebiscytowej i powstańczej
- 553 KATARZYNA TAŁUĆ
Obraz rzeczywistości lat osiemdziesiątych XX wieku
w wypowiedziach „Szkoły Podziemnej” / „Szkoły”
- 573 JERZY STEFAN OSSOWSKI
Tropy lektur w wierszach Henryki Łazowertówny
- 597 TADEUSZ ALEKSANDROWICZ
Bibliologiczne konteksty działalności Marka Terencjusza Warrona
- 607 TERESA WILKOŃ
O książce Czesława Miłosza
- 617 ANNA SEWERYN
Fenomen przekładu – wokół definicji

Literatura dla młodego odbiorcy

- 633 MARIA PAWŁOWICZOWA
Szkolne wspomnienia generała Stanisława Franciszka Sosabowskiego
– twórcy 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej w Wojsku Polskim
- 650 ALICJA BALUCH
Literatura dla małego czytelnika zaprogramowana na aktywny odbiór

- 661 ZOFIA BUDREWICZ
Ekodyskurs wychowawczy w międzywojennej literaturze dla młodzieży
- 679 TADEUSZ BUDREWICZ
„Kogo dziś wieńczą?”. Ostatni rok Stanisława Jachowicza
- 692 MARIA KONOPKA
Literatura dla dzieci i młodzieży w ofercie lwowskich nakładców doby autonomii galicyjskiej (1867–1914)
- 704 BOGUMIŁA STANIÓW
Książki o książkach – dla dzieci. Jak popularyzowano wiedzę o piśmie i książce wśród młodych czytelników w PRL-u
- 716 KRZYSZTOF WOŹNIAKOWSKI
Józef Ignacy Kraszewski i warszawski tygodnik „Przyjaciel Dzieci”
- 730 BOŻENA OLSZEWSKA
Janina Porazińska – współzałożycielka, współredaktorka i autorka międzywojennego „Płomyka”
- 743 ADRIAN ULJASZ
Edukacja czy propaganda? Tematyka historyczna w twórczości Wandy Żółkiewskiej
- 757 JERZY PLIS
„Pod Znakiem Maryi”. Miesięcznik Związku Sodalicii Mariańskich Młodzieży Szkół Średnich w Polsce (1920–1939)
- 771 MARIA KALCZYŃSKA
Katalog poloników emigracyjnych i dipisowskich na podstawie kolekcji Stowarzyszenia Ochrony Poloników Niemieckich z Opola. Literatura edukacyjna dla młodzieży
- 790 AGNIESZKA KOTWICA
Estetyczne walory wyposażenia edytorskiego książek ilustrowanych przez Józefa Wilkonía ze zbiorów Muzeum Książki Dziecięcej w Warszawie. Bibliotekarskie i informacyjne aspekty zgromadzonej kolekcji muzealnej
- 811 *Tabula gratulatoria*

Redakcja
Anna U. Piłśniak
Joanna Szewczyk

Projekt okładki, stron tytułowych i działowych
Marek J. Piwko {mjp}

Redakcja techniczna
Małgorzata Pleśniar

Korekta
Jadwiga Gaździcka

Łamanie
Edward Wilk

Copyright © 2017 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3178-2
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3179-9
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 51,25. Ark. wyd. 60,5
Papier offset. kl. III, 90 g. Cena 84 zł (+VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.k.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

ISSN 0208-6336
Cena 84 zł (+ VAT)

ISBN 978-83-226-3179-9

Więcej o książce

